

- Een reisverslag door Loek de Kock -

Wolfgang Amadeus Mozart is een keer in Würzburg geweest; heeft er koffie gedronken en vond het een mooie stad.

Veel is daar nog zoals Mozart haar gezien heeft, want ondanks de vreselijke bombardementen in maart 1945, is de stad in alle eer en glorie hersteld. De inspanningen meteen na de catastrofe door de vrouwen én de kwaliteiten van de restaurateurs zijn daar het resultaat van en zij verdienen meer dan onze waardering en dankbaarheid.

Woensdag 24 juni 2009 vertrek ik 's-morgens uit Hilversum en kom na bus- trein- en overstapreis mooi op tijd in Utrecht-Lunetten aan. Aldaar stapt onze reisleader Leo Den Oudsten in, maar komt de tweede reiziger van **Hannick, Rijswijk, hier** niet opdagen en gaan we zonder hem op weg. De bus zit bijlange na niet vol, maar dat wist ik al, want 14 medereizigers zullen mijn sympathieke gezelschap zijn de komende zes dagen. Na Arnhem en Venlo zijn we compleet, want de in Utrecht ontbrekende reiziger stapt in Venlo in. De bus heeft royale zitplaatsen en de keuze aan zitplaatsen is ook een luxe. De reis verloopt voorspoedig.

Drinken koffie bij "Wilhelmina" in Venlo. **Boppard** is een mooie stop voor de lunch en er is nog tijd om wat rond te wandelen in dit mooie oord.

Onze deskundige gids Leo geeft tijdens de reis een uitgebreide en zeer interessante verhandeling over Wolfgang A. MOZART;

in de *cursief gedrukte* tekst vindt u weergegeven, wat mij aansprak of belangrijk leek van zijn verhandelingen en wat tijdens de reis door mij werd genoteerd.

Om 16.45 u is het nog maar 50 kilometer naar Frankfurt. Om 18.45 u arriveren we in hotel Maritime in **Würzburg**. Mooi op tijd dus en na een half uur zitten we aan ons diner op de eerste étage. Mijn kamer nr.505 ziet er prima en royaal uit. Het weer is overigens goed, wat bewolkt maar lekker warm. En dat zal zo blijven de komende dagen met een langzame verdere stijging van de temperatuur. Ik zit aan tafel met Leo, Joke, Wilhelmen en nog iemand waar ik de naam nog niet van weet. Na het diner loop ik nog een klein uur langs de Main en door de oude binnenstad; veel terrasjes, Stubes, en Ratskeller en mooie winkelstraten. Gezellige indruk van deze stad, trouwens een rivier biedt altijd iets extra's.

De mens Mozart. Wolfgang Amadeus.(Salzburg 1756-Wenen 1791).

Een aanhankelijk kind met een innemend gebrek aan zelfingenomenheid. Levendig en charmant. Mozart was klein van postuur, had fijn haar, poederde dit later, maar had geen pruik nodig, wat toen usance was. Verdere kwaliteiten: goedgehartig, vrijgevig en complimenterend, maar wel als er aanleiding toe was. Hij was erg ongevoelig voor lofprijzingen van hoge personen. Had één zus, Nannrl. Wolfgang en Nannerl, zijn zus, traden vaak samen op, o.a.in Schönbrunn, Wenen, alwaar hij spontaan keizerin Maria Theresa een zoen gaf. Hij reisde in zijn kinderjaren door heel Europa, wat in die tijd geen sinecure was. Zijn vader, Leopold, gaf hem op zijn vierde jaar pianolessen en op zijn zesde is Mozart al een gevorderd musicus. "Hij leerde de instrumenten zingen, zijn muziek is van engelachtige zuiverheid, hij schiep

volmaaktheid van vorm”, aldus musicologen. Met zijn vader en zus Nannerl reisde hij heel Europa door. In Wenen liep hij pokken op, maar herstelde daar van. Zijn vader hield een strak regime voor zijn kinderen. Toch zijn die vrijwel ongeschonden uit de kinderjaren gekomen.

Donderdag, 25 juni 2009

Würzburg is Weltkulturstadt. Heeft 127.000 inwoners en veel universiteiten. Behoort sinds 1815 tot Beieren. Röntgen heeft hier in 1895 zijn straling ontdekt.

De **Residenz**, het vroegere paleis van de vorst-bisschoppen, is een van de grootste Duitse profane bouwwerken, gebouwd in 1744 door een keur van architecten waarvan Balthasar Neumann het leeuwendeel leverde. Het geheel intact gebleven plafond in de grote hal is van Giovanni B. Tiepolo.

De witte zaal is in drie maanden tijd voorzien van het rijke stucwerk door Antonio Bossi. De gobelins zijn afkomstig uit Brussel. De imposante Spiegelzaal is als door een wonder in de oude luister hersteld. Reidig Schönbrunn was in 1747 de eerste Kansler.

De stad wordt gedomineerd door de vesting Marienburg.

Zeer bezienswaardige kerken zijn: de van oorsprong romaanse Neumünster, de bedevaartkerk Käppele en de romaans-gotische St. Burkhard. De dom imponeert door de strenge soberheid en de fraaie grafmonumenten, o.a. door Tilmann Riemenschneider. Het Raadhuis uit de 13^e eeuw, Juliusspital, 16^e eeuw en de Alte Mainbrücke dateert uit de 15^e eeuw. In de omgeving van Würzburg ligt, in Veitshöchheim, het zomerpaleis van de vorst-bisschoppen uit 1680. Deze informatie ontleen ik uit de Encarta, die op mijn computer geïnstalleerd is.

De Mariakapelle, naast die Falke, is destijds door de burgers zelf gebouwd.

Dan zien we op de zuidelijke hellingen de strakke lijnen van wijnranken, die straks de Frankenwijnen leveren. Als stad met de meeste zonne-uren is Würzburg een goede bedding voor druiven.

Als we de Dom, na Worms, Speier en Mainz, de grootste, bezoeken, bewonderen we het prachtige Hekwerk, de verticale grafstenen en de Joodse kandelaar, die de verbinding van de Joden en het Christendom verbeeldt. Het voorste gedeelte van de dom dateert uit de 18^e eeuw. Relikwieën van Ierse martelaren bevinden zich in de Dom. Wat de Ierse taal betreft: Omdat in Ierland zelf een groot deel van de handschriften uit de vroegere periodes verloren is gegaan, is de kennis van het Oud-Iers voornamelijk gebouwd op uitvoerige glossencommentaren in op het continent bewaard gebleven handschriften van Ierse oorsprong, o.a. te Würzburg. Met deze vaste basis heeft men de Oud-Ierse versies van epische verhalen en de goede oude vormen van de oude poëzie kunnen terugvinden in de latere handschriften, van omstreeks 1100 af in Ierland. (bron: Encarta).

Dit jaar is het 85e jaarlijkse Mozartfestival, één jaar later dan het festival in Salzburg ingevoerd. Namen van solisten en dirigenten: Brendel, Herrewé, Hogwood, Maazel, en Meuhin.

Mozart in Parijs is het motto van het concert dat we vanavond in de Residenz zullen bijwonen. Daarom begint de avond met Jean Philippe **Rameau**, (Dyon 1683-Parijs 1764) die o.a. Les Indes Galantes schreef, wat ik een tijd geleden op DVD thuis heb gezien.

Rameau vond eigenlijk dat hij veel tijd verknoeid had met componeren; liever hield hij zich bezig met muziek-theorie. Hij wilde de natuurlijke grondslag van de muziek

*verklaren; is de eerste die de harmonie heeft vastgelegd in een bepaald kader en stelde vast dat mensen een voorkeur hebben voor mineur-accorden. Zijn tijdgenoten vonden Rameau veel te modern en verafschuwden zijn dissonanten, met name de suite, (aantal willekeurig achter elkaar geplaatste stukken of dansen, zoals gigue, sarabandes), van deze avond, les Boriades. Rameau hield zich aan de tragique lyrique in de muziek van Jean Baptiste **Lully** (Florence 1632-Parijs 1687). Les Boriades is zowel voor volledig orkest als voor kleinere ensembles geschreven.*

Het concert van vanavond in de prachtige Kaisersaal, die we bereiken met het beklimmen van twee imposante brede trappen, begint met bovengenoemde suite, vervolgens werken van Mozart, nl. pianoconcert F-dur K413, Adagio en Fuga c-moll K546 en de 39^e symfonie in Es-Dur K543. Het WDR-Symfonieorkest van Keulen staat onder de leiding van Olli Mustonen, die ook de pianopartij voor zijn rekening neemt en tegelijk dirigeert, een niet alledaags gezicht. In de pauze geniet ik van een wandeling in de paleistuin en de mooie zomeravond. De bus staat na het slotapplaus al klaar.

Vrijdag, 26 juni 2009

Vanochtend horen we dat Michael Jackson is overleden.

Het weer is nog bewolkt maar lekker warm. We schepen ons in voor een tochtje naar Slot **Veitshöchheim**, 9 kilometer. De boot heet "Barbarossa" Even een stop in Zell. Gezellig pratend over muziek en mijn activiteiten daarbij, komen we er aan. De zon schijnt alweer volop. Een rondleiding in dit zomerverblijf van de residerende bisschop/keurvorst leidt ons door prachtige zalen met dito stucplafonds, ingelegde vloeren en speeltafels, een biljart, een bidkapel, gobelins en diverse behangsels. Eén daarvan, bestond maar liefst uit per draad geverfde zijden draden, maar heeft de tijd niet doorstaan. In een andere kamer met groen behang, krijgen we te horen dat arsenicum werd toegevoegd om een bijzondere kleur groen te realiseren. Destijds was de negatieve hoedanigheid van arsenicum nog niet bekend; wel viel het op dat men vaak met hoofdpijn uit de kamer ging. Tenslotte wordt ons de slaapkamer getoond waar een toilet met geschilderd uitzicht van reliëf-planten een trompe l'oeil benadert. Het personeel, dat in een ander gebouw kookte, bereikte hun vertrekken door middel van een soort uitbouw overlans het zomerverblijf, die bij de vensters even wat naar beneden leidde, opdat zij niet naar binnen konden kijken. Tenslotte bezoek ik de tuin, die mij wat tegenvalt. Misschien zijn er te weinig bloeiende planten en is het meer een vormtuin. Ons gezelschap keert dan terug naar de boot; ik besluit de terugreis te voet te aanvaarden en arriveer na zeven kwartier in het hotel, via een mooie route langs de Main, al was het begin een beetje saai vanwege industrie-terreinen. De middag is verder vrij, geniet van het heerlijke weer en neem tenslotte nog een saunabad.

Don Giovanni, opera van Mozart

Een der belangrijkste opera's van deze componist

De première van le Nozze di Figaro in 1786 werd een groot succes; uit dankbaarheid schreef Mozart in 1787 zijn Don Giovanni over deze vrouwenversierder, die voor niets en niemand respect had, zelfs niet door de dood, wat hem tenslotte fataal werd. Deze opera seria, de opera buffa (komische opera kwam veel later) met het libretto van Lorenzo Da Ponte, kent ook zijn persoonsverwisselingen d.m.v. verkleeding en dan ís die persoon ook de andere.

*In de opera zijn drie klassen vertegenwoordigd: de adel, de middenklasse in de vorm van de contra-dans en de lagere klasse, de boeren: de Duitse dans.
Elk personage in de opera heeft zijn eigen muziek.*

Vanavond gaan we naar de Luisesaal in onze residentie-stad, waar de opera Don Giovanni op wel een zeer originele manier zal worden gepresenteerd. Maar eerst uit eten en wel in de Ratskeller. In de Jagdstube eten we; de overvloed van vlees zal uiteindelijk toch nog wel opkomen. De Luisesaal ligt niet ver, maar onze bus met chauffeur Henk staat toch weer voor.

Dan zien we die avond een wel bijzondere interpretatie van de zo belangrijke Mozart-opera. Een sopraan en een tenor en pianist laten ons alle partijen horen: zingend, fluitend, schreeuwend, gillend en spelend en beide zangers nemen daarbij soms zeer lachwekkende houdingen aan. Alles bij elkaar is het een vrolijke én indrukwekkende voorstelling geworden, waarvan we nog een tijdje nagenieten.

Zaterdag, 27 juni 2009

Eerst beloof ik onze gids, Leo, dat ik de opera Don Giovanni ga aanschaffen op CD; hij verstrekt mij de gegevens van de beste uitvoering van EMI.

Vandaag gaan we naar **Bamberg**. Ligt onder het Steigerwald. Onderweg even regent, verder mooi zonnig en lekker warm.

In de Kaiserdom is een priesterwijding gaande. Wanneer we er later op de dag in rondlopen, neem ik een programma van die wijding mee en zie dat Sebastian Masella en Andreas Seliger door de aartsbisschop Ludwig Schick werden gewijd en dat Domkapellmeister Werner Pees en zijn Domkoor hartelijk dank wordt gezegd door beide neomisten.

De Kaiserdom heeft vier torens en derhalve een apart koor. Achterin de Dom staat een stenen beeld, de Bamberger Reiter, waarvan men nog steeds niet weet, wie ermee wordt bedoeld.

Het imposante altaarretabel is vervaardigd door Rebenschreier.

Bamberg bestaat uit Bauern, Burger und Bisschop, maar de drie B's staan ook voor Beten, Bier und Bratwurst. Helaas heb ik de hele vakantie deze lekkernij niet gesavoureed. Onze groep wordt begeleid door een van origine nederlandse gids; hoe zij heette ben ik vergeten, maar zij woont al dertien jaar hier en het bevalt uitstekend.

Bamberg is gebouwd op zeven heuvelen, heeft 80.000 inwoners.

Is een gezellige stad, kleinschaliger en wat romantischer dan Würzburg, vind ik. Overall zijn zitjes, bruggen, winkels, terrassen, Bierlokale en verrassend genoeg: fietspaden. Op een terras heb ik een gesprek met een paar koorleden uit Duitsland en drink ik een zogenaamd Rauchbier, (hier is de mout door rook gedroogd); het smaakt uitstekend.

De rivier heeft prachtige beddingen; en de Italiaanse straat, vanwege de verschillende kleuren en terrassen accentueert deze romantiek. Het centrum is in de oorlog onbeschadigd gebleven.

Met op de achtergrond de pas aangeschafte CD-Highlights uit de opera Don Giovanni, met o.a. Robert Holl, Thomas Hampson, Edita Gruberova én het Concertgebouworkest met Nikolaus Harnoncourt, vervolg ik mijn relaas, dat ik vandaag, 18 juli, toch wel wil afmaken.

's-Avonds is er weer een kamerconcert in de Kaisersaal van de Residenz. Ik zorg nu wel dat ik me op tijd in het pak gestoken heb. Tijdens het diner breekt er een flinke onweersbui los; later blijkt dat het zuidelijker zwaar noodweer is geweest met grote overlast van water.

Deze keer genieten we van een strijktrio van Beethoven opus 9 en een divertimento van Mozart K563. We hebben weer uitstekende plaatsen in de voorste zaal. De werken worden uitgevoerd door het Frank Peter Zimmermann-trio.

Daarna drink ik een appelsap met Peter, Marijke, Nel en Sophie en praten we na over de afgelopen mooie dag en avond.

Beethoven heeft een bijzonder groot kamermuziek-oeuvre, de strijktrio's, alle geschreven vóór zijn kwartetten, in 1798. Voelde zich thuis in C-mineur. Hij was toen 28 jaar oud.

Zondag, 28 juni 2009

Mozart in Wenen. Zoals de meeste artistiek-begaafden, was hij niet in staat zijn leven goed te organiseren. Vader was zijn impresario. Er werd veel gereisd, zoals u weet, Mozart is bijna de helft van zijn leven op reis geweest. Echt zelfstandig was hij niet; muziek was hem genoeg. Hij was eerlijk, op het boertige af, een onverwoestbare optimist. Door zijn goede kijk op mensen, kon hij zijn personage's in de muziek haarscherp neerzetten, geniaal. Maar ook zijn zelfkennis was uitstekend. Had vrienden en kennissen uit iedere groepering: vrijmetselarij, adel (Van Swieten, directeur van de Keizerlijke Hofbibliotheek in Wenen), zelfs Gravin Dürn kwam voor hem naar Wenen.

Mozart: een wereld van fantasie, harmonie, melodie én gevoel.

Vandaag, zondag, gaan we naar **Rothenburg** ob der Tauber en wel via de Romantische Strasse. De zon blijft wat achter de wolken, maar het is heerlijk warm. Rothenburg is een gezellige stad, heel toeristisch.

Maar vóór ik om 14 uur vertrek, vier ik de zondagsmis in Würzburg mee, die Mozart gedachtig, vandaag de Spatzenmesse als omlijsting krijgt. Ik ben blij dat ik gegaan ben, want 't is een prachtige mis, met orgel, koor en solisten. Voeg daarbij nog de aanwezigheid van de Bisschop, Friedhelm, verneem ik van een vrouw die naast mij zit. Hij citeert in zijn preek nog R.H.Wilke: "Musik die Sprache und Sprachenende". "Musik nicht definierbar, mehr als Menschen können". "Musik zukünftige Vollendung im Himmel". Zijn preek is kort maar goed en in de sfeer. Ik moet wat eerder weg en maak gebruik van de communie-gang om de kerk te verlaten.

In Rothenburg stuur ik een kaart naar mijn petekind Barbara en zie dat op de postzegel Felix Mendelssohn prijkt, dus koop ik er een extra, die in het lijstje gaat waar ik de Belgische serie Componisten van 2009 heb.

Een bezienswaardigheid is de Kerstwinkel die het gehele jaar is geopend, maar ik beperk mij tot wat winkels en gevels kijken en de kerkklok die elke uur een drinkend poppenstel naar buiten laat komen. Ook beroemd zijn de banketbakkers-bollen die bijna na elke vier winkels verkrijgbaar zijn.

Om een uur of vier gaan we terug, nu een andere route en het is weer genieten in de bus. Terug op mijn kamer wacht het kofferpakken weer; had gelukkig een schriftelijke cursus "koffer in-en uitpakken" gevolgd, dus dat klusje is gauw geklaard.

Vanavond eten we buiten ons hotel, deze keer in het mooiste restaurant tot nu toe, hotel Rebstock zu Würzburg, in de wintertuin, een prachtige eetzaal met stijlvolle versieringen en schilderijen. Het glazen plafond is gedeeltelijk geopend. We worden

feestelijk bediend door Frau Schindler en genieten van het heerlijke eten, de wijn en het bier.

Veel waardering voor andere musici had Mozart niet. Wel voor Johann Christian Bach en Michael Haydn. Zijn belangrijkste vriend echter was Joseph Haydn, die tegen Leopold Mozart zei:

"Uw zoon is de grootste componist en heeft een volmaakte kennis van composities". Toch heeft Mozart veel geleerd van Haydn en andersom. (Ook Beethoven was leerling van Haydn, maar slechts een korte tijd).

Joseph Lang's echtgenote heette Aloyse Weber. Mozart was verliefd op haar; later is hij met haar zus Constanze getrouwd, waarmee hij een goed huwelijk heeft gehad. In Praag woonde de sopraan Josepha Duzik, daar logeerde Mozart vaak de laatste jaren van zijn leven. Hij beloofde voor haar een aria te schrijven. Toen die maar niet afkwam, sloot zij hem op in liet hem niet gaan vóór de aria klaar was. Zo ontstond: "Bella mia flama; resta o cara".

Na het heerlijke diner rijden we naar de Residenz voor het slotconcert. Maar deze keer in de prachtige hof tuin van de Residenz. En in de mooie zomeravond klinken Eine kleine Nachtmusik, de Prager Simfonie, en van Francois Devienne twee werken voor fluit en orkest. Het Filharmonisch Orkest van Würzburg o.l.v. Lin Wang gaf met de l'Arlésienne Suite, een uitbundig einde aan al het moois dat wij in Würzburg mochten beleven. Zelfs de rondvliegende juni-kevers, een kleinere soort meikever – zijn in een uitbundige stemming en "vallen" vooral op vrouwen in lichte kleding; wij mannen hebben mazzel met ons donkere kostuum, maar wanneer het echt donker wordt, zijn de kevers weg. De maan en de sterren vormen het decor dat met talloze fakkels feeëriek is verlicht. Het orkest voor ons met alleen de verlichte partituren, de verlichte Kaisersaal en de prachtige muziek dompelen ons in een romantische sfeer. Een avond met een gouden randje.

Maandag, 29 juni 2009

Na, zoals altijd, een ontbijt waaruit het moeilijk kiezen is, zoveel mogelijkheden zijn er, vertrekken we om 09.00 uur uit ons Hotel Maritime, Würzburg. Het weer is warm, licht bewolkt. Wat raakpunten onderweg: Via de A.3 is het nog 106 km naar Frankfurt, waar we om 10.15 uur langs rijden. Dan Koblenz, Bonn, Düsseldorf, Essen en Arnhem. In de bus draait Leo een video van de Zauberflöte van Ingmar Bergman. Om 11.00 uur hebben we een mooie stop in Limburg a.d.Lahn. Ik maak daar nog wat foto's.

In Siegburg hebben we een warme lunch en dan gaat het om 14.40 uur huiswaarts; een uur later is het nog maar 50 km naar Venlo en passeren we om 16.05 uur de Duits/Nederlandse grens.

In tegenstelling tot de heenreis, kan ik bij Utrecht Centraal uitstappen, zodat ik daar meteen de trein naar Hilversum kan nemen. Onze gids Leo Den Oudsten neemt in Venlo afscheid van ons en hoopt ons op een volgende reis weer te zien. Vooral Finland lijkt mij voor 2010 wel zeer aantrekkelijk.

Maar ik eindig met de grote animator van onze reis: Wolfgang Amadeus Mozart. Ere wie ere toekomt.

Nog wat biezonderheden over deze ongelooflijk bekwaamde componist. Hij werd slechts 34 jaar oud.

Toen hij vier jaar was kreeg hij al les. Bij een bezoek aan de Sixtijnse kapel hoorde hij het Miserere (1638) van Gregorio Allegri (1582 – Rome 1652). Had het stuk volledig in zijn hoofd en zette het daarna foutloos op notenpapier.

Hij componeerde nooit achter het klavier. Het pianoconcert is wel een vinding van Mozart. Zoals gezegd was zijn grote liefde de opera; bij het componeren richtte hij zich vooral op de zangers en zangeressen.

Mozart had een voorkeur voor zachte klinkende instrumenten, zoals viool, klavecimbel, later fortepiano. Overigens is Joseph Haydn (1732-1809) de uitvinder van het strijkkwartet. Via Van Swieten geraakte Mozart bekend met Bach (1685-1750). -Blaasinstrumenten waren niet bij hem favoriet, ook vanwege de onzuiverheden destijds. - Later heeft de fluit een verstelbare afsluiter gekregen, een vinding van Johann Joachim Quantz (1697-1773), werkzaam aan het hof van Frederik de Grote in Potsdam.- Zijn vriend, Anton Paul Stadler (1753-1812) was een beroemd klarinettist; Mozart droeg aan hem het klarinetkwintet en –concert op. De eerste liefde van Mozart betrof de Italiaanse opera, dan het klavier (zijn K441 componeerde hij tijdens de bevalling van zijn eerste kind) en daarna de dans. Zijn dochtertje stierf, slechts 4 maanden oud.

Mozart hobbies: praten, wandelen, biljarten, dansen en Punch drinken. In het begin van zijn carrière verdiende hij erg goed en kon hij beter wonen en trouwen met Constance. Zij was afkomstig uit een muzikaal gezin, wispelturig, maar ze hielden van elkaar. Zij trouwden in de Stephansdom.

Na 1780 ging het allemaal slechter; hij moest les gaan geven, zijn composities voor piano en zijn symfonieën werden in concerten uitgevoerd, terwijl zijn opera's wel goed betaalden. Ook bewerkte hij fragmenten voor uitvoering met andere instrumenten, wat ook lucratief bleek. Zowel hij en Constance verkeerden in rijke kringen in Wenen, dus waren de uitgaven hoog. Als freelancer waren ziektes en dus tanende energie ook redenen voor minder salaris. Vergelijking van het jaarsalaris in die tijd: Gluck 2.000 gulden en Mozart slechts 800.

Zoals we weten, stierf Mozart, 5 december 1791, 34 jaar oud, in armoede, werd hij in een massagraf begraven, destijds normaal voor de meesten, en kon zijn lichaam dus nooit worden gevonden. Zijn vele reizen door heel Europa, de druk van het wonderkind zijn, het absorberen van alle stijlen, kostte veel energie.

Hilversum, 18 juli 2009

loek de kock

kocktale@kocktale.nl

